

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІОЛОГІЇ

Олена ТОДОР

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови*

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

вул. Г. Сковороди, 2, м. Київ

ORCID: 0009-0003-8336-6453

o.todor@ukma.edu.ua

Наталія ТОМА

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

вул. Г. Сковороди, 2, м. Київ

ORCID: 0000-0002-2952-0232

n.toma@ukma.edu.ua

У статті розглянуто явища омонімії та паронімії у галузі соціальної роботи та соціології. Звернено увагу на використання міжгалузевих лексичних одиниць у цих сферах знань. Особливу увагу приділено різнокореневим та однокореневим паронімам-запозиченням, добору синонімів, антонімів, встановленню словотвірних зв'язків, пошуку тематичних груп.

Процеси українського термінотворення потребують постійної уваги, професійної оцінки, творчого підходу до точності вираження. Для соціології та соціальної роботи як одних із найважливіших сфер людської діяльності та фундаментальних наук необхідно розробляти та систематизувати сучасну термінологію.

Термінологія соціології та соціальної роботи характеризується використанням міжгалузевих термінів. Так, у соціології та соціальній роботі використовуються терміни природничих і гуманітарних наук, зокрема медицини, екології, юриспруденції, політології, філософії, психології, етики, права. Серед питань професійної мовної культури нашу увагу привертає вияв паронімічних і омонімічних відношень у термінології соціології та соціальної роботи.

Щоб запобігти неправильному вживанню термінів-паронімів, необхідно враховувати значення питомих і запозичених словотвірних елементів (коренів, префіксів, суфіксів). Пароніми в термінології та загальній лексиці мають спільні риси. Зазвичай вчені виділяють зовнішню паронімію, коли одна назва паронімічного

ряду належить до терміносистеми, а друга є загальноновживаним словом або терміном іншої галузі.

Наявність омонімів у мові є природним явищем, що зумовлюється деякими факторами, наприклад, відсутністю номінацій нових понять. Деякі вчені вважають омоніми небезпечним чинником, який може призвести до великої кількості багатозначних одиниць, що знижує ефективність мови як засобу спілкування. Інші вчені підкреслюють певну цінність цього явища, яку вбачають у збагаченні словникового запасу, у створенні цікавих зіткнень слів у мовленні. Вони вважають, що поява нових омонімів за рахунок розщеплення полісемії розширює систему мови, збагачує її новими експресивними значеннями.

Омонімія в термінології соціології та соціальної роботи в основних своїх виявах суттєво не відрізняється від подібних явищ у лексико-семантичній системі сучасної української літературної мови, але має певні особливості. Відомо, що основною одиницею омонімії є не окремий омонім, а група омонімів, тому в науковій літературі слова однакового плану вираження, але різного змісту, розбирають у межах омонімічних груп.

Ключові слова: лексичні запозичення, омоніми, пароніми, системні явища, термін.

SPECIFICITY OF LEXICAL-SEMANTIC RELATIONS IN THE UKRAINIAN TERMINOLOGY OF SOCIAL WORK AND SOCIOLOGY

Olena TODOR

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language
National University of Kyiv Mohyla Academy
2 H. Skovoroda str., Kyiv
ORCID: 0009-0003-8336-6453
o.todor@ukma.edu.ua*

Nataliia TOMA

*Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of General and Slavic Linguistics
National University of Kyiv Mohyla Academy
2 H. Skovoroda str., Kyiv
ORCID: 0000-0002-2952-0232
n.toma@ukma.edu.ua*

The article examines the phenomena of homonymy and paronymy in the field of social work and sociology. Attention is drawn to the use of interdisciplinary lexical units in these areas of knowledge. Special attention is paid to paronyms-borrowings

with different roots and selection of synonyms with same roots, finding antonyms, establishment of word-forming connections, searching of thematic groups.

The processes of Ukrainian term formation require constant attention, professional evaluation, creative approach to the accuracy of expression. Sociology and social work as one of the most important spheres of human activity and fundamental sciences require modern, systematically elaborated terminology.

Terminology of sociology and social work is characterized by the use of cross-industry terms. Thus, sociology and social work use the terms of natural and human sciences, in particular, medicine, ecology, jurisprudence, political science, philosophy, psychology, ethics, law. Among the issues of professional linguistic culture, our attention is drawn to the manifestation of paronymic and homonymous relations in the terminology of sociology and social work.

In order to prevent misuse of terms-paronyms, it is necessary to take into account the values of specific and borrowed word-forming elements (roots, prefixes, suffixes). Paronyms in terminology and general vocabulary have common features. Usually scientists distinguish external paronymia when one name of the paronymic row belongs to the term system and the other is a common word or term of another branch.

The presence of homonyms in the language is natural and it can be predetermined by some factors, for example, the lack of nominations for new concepts. Some scientists consider homonyms as dangerous factor, which can lead to large amount of ambiguous units that decrease the effectiveness of language as the means of communication. Other scientists emphasize the certain value of this phenomenon, which they see in the enrichment of vocabulary, in creating interesting collisions of words in speech. They believe that the emergence of new homonyms due to the splitting of polysemy expands the system of the language, enriches it with new expressive meanings.

The homonymy in the terminology of sociology and social work in its main manifestations is not significantly different from similar phenomena in the lexical-semantic system of modern Ukrainian literary language, but there are some peculiarities. It is known that the basic unit of homonymy is not a single homonym, but a group of homonyms, so in the scientific literature words with the same expression plan, but with different content, are analyzed within homonymic groups.

Key words: *cross-industry term, homonym, lexical norm, paronym, terminology of sociology and social work.*

Постановка проблеми. Омонімія і паронімія є досить поширеним явищем в українській термінології і неодноразово була об'єктом уваги мовознавців. Правильність добору омонімічних і паронімічних термінів у галузі соціальної роботи і соціології є досить проблематичною для майбутніх фахівців.

Актуальність розвідки зумовлена необхідністю постійного доповнення теоретичних знань студентів про специфіку терміна як типу мовного знака, а також про паронімію та омонімію в (УТСПС) як видів семантичних відношень.

Процеси українського термінотворення потребують постійної уваги, професійної оцінки, творчого підходу до точності висловлення думки. Соціологія

і соціальна робота як одні з важливих для суспільства сфер діяльності людини і фундаментальні науки потребують сучасної, системно виструнченої термінології. Проте в мовній практиці натрапляємо на випадки частого звукового зближення слів-термінів, що утруднюють професійне спілкування. Йдеться про явища паронімії та омонімії в українській термінології соціальної роботи та соціології.

Незважаючи на той факт, що у світі нараховується понад 2000 мов, розвинута термінологія існує лише в 60 мовах і охоплює близько 300 професійно-предметних полів, при цьому у кожній окремій мові термінологічно розроблених полів небагато [5, с. 75]. На думку вчених, у сучасному світі в результаті розвитку науки і техніки 90% нових слів, які з'являються у мові, є термінами. Швидкий розвиток нових дисциплін, модернізація термінологічного фонду породжує потребу творення нових лексичних одиниць. В умовах «термінологічного потопу» перед спеціалістами постає завдання всебічного аналізу спеціальної лексики [1, с. 70]. І на першому плані стоїть аспект нормативності.

В українському термінознавстві терміни розглядають як елементи загальнолітературного словникового складу і як одиниці наукового стилю. Тому для українського термінознавства актуальною є думка, що нормативність термінів має двоїсту природу: він має відповідати і нормам літературної мови, і термінологічним вимогам. На сьогодні зміст поняття «мовна норма в термінології» чітко не визначений як в українській, так і в зарубіжній мовознавчій науці [7, с. 13]. Мовознавці ставлять до терміна близько десяти вимог, і майже кожен термінолог підкреслює необхідність його нормативності. Проте норма термінологічних одиниць має свої особливості, зумовлені більшою стабільністю й інформаційною насиченістю термінів порівняно зі словами літературної мови. У термінології норму розуміють, з одного боку, як нормативність форми терміна, а з іншого – як нормативність його змісту. Таким чином, нормативний аспект у термінології пов'язаний із мовною правильністю утворення та вживання термінів, адже без цього «не можна забезпечити загальну повноцінність як окремого терміна, так і всієї терміносистеми» [4]. Крім того, це є однією з основних засад адекватного розуміння терміна, його перекладу, правопису та вживання у професійній сфері.

У широкому розумінні мовною нормою в термінології вважають правильність утворення і вживання термінів. Термінологія будь-якої науки формується на ґрунті національної літературної мови – мови внормованої і впорядкованої. Це зумовлює те, що мовна норма в термінології має більше спільних рис із загальнолітературною нормою, ніж специфічних.

Потужний потік інформації у кожен галузь знання, зокрема у дискурси соціальної роботи і соціології, зумовлюють актуальність аналізу лексико-семантичних явищ у різних терміносистемах. Сучасна високоосвічена людина не може обмежитись тільки вузькопрофесійними знаннями. Вивчення наукової картини світу, оволодіння фаховим лінгвістичним інструментарієм неможливе без взаємопроникнення термінів у різні галузі науки, появи точок перетину кількох термінологічних полів.

Для УТСРС характерним є використання міжгалузевих терміноодиниць. Так соціологія і соцробота послуговуються термінами природничих, гуманітарних наук, зокрема, медицини, екології, юриспруденції, політології, філософії, суспільствознавства, психології, етики, правознавства тощо.

Під час вивчення культуромовних аспектів у курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» особливу увагу звертаємо на порушення лексичної норми. Як і відхилення від інших норм, це може стати перешкодою до реалізації комунікативної ситуації у певній галузі, призвести до спотворення змісту висловлювання. Серед питань професійної мовної культури нашу увагу привертає вияв паронімічних та омонімічних відношень в УТСРС.

Паронімія – явище, суміжне з омонімією, бо є ознаки, які дозволяють робити це наближення. Аналіз і почасти зіставлення у статті цих лексико-семантичних явищ не випадковий. З омонімами пароніми близькі як слова різного семантичного плану, але які мають часткову подібність за звуковим оформленням. Пароніми ближчі не до власне лексичних омонімів, а до фонетичних (омофонів): *адаптація* (пристосування) (*адаптація до нової соціальної групи*) і *адоптація* (усиновлення) (*адоптація дітей матерями-одиначками*); *інсайд* (інформація, призначена для внутрішнього використання) та *інсайт* (у психотерапії – розуміння психічного стану людини, який раніше не піддавався усвідомленню).

Сплутування термінів у паронімічних парах можна пояснити не лише схожістю їх звучання, але й їхньою значеннєвою близькістю, недостатньо впевненим знанням змісту одного чи кількох слів, некомпетентністю мовця у тій сфері діяльності, звідки взято слово. Наприклад, *репарація* (повне чи часткове відшкодування державою, що почала війну, збитків, заподіяних державі, що зазнала нападу) і *репатріація* (повернення на батьківщину); *патронаж* (соцробота, спрямована на забезпечення допомоги соціально незахищеним верствам населення) і *патронат* (одна з форм виховання дитини, яка залишилася без батьківського піклування, до досягнення нею повноліття).

Пароніми-запозичення можуть бути спільнокореневими: *лібералізм* (ідеологія, що виходить з положення про те, що індивідуальні свободи людини є правовим базисом суспільства) і *лібертаризм*/*лібертаріанство* (останнім часом уся Україна майже щодня чує це слово) (обстоює крайній індивідуалізм та повну свободу особистості у державному, соціальному та економічному житті, його називають анархізмом з капіталістичними принципами), *автономія* (форма самоуправління частини території держави, наділена самостійністю у вирішенні питань місцевого значення) і *автономність* (відносна незалежність політичних інститутів) та різнокореневими: *апартеїд* (політика расової сегрегації, дискримінації) і *апатрид* (особа без громадянства). Щоб запобігти неправильному вживанню термінів-паронімів, варто враховувати значення питомих та запозичених словотвірних елементів (коренів, префіксів, суфіксів, префіксоїдів, суфіксоїдів). Наприклад, *глобалізація* (процес всесвітньої економічної, політичної, культурної інтеграції), *глобалізм* (сукупність поглядів на глобалізацію, які полягають

у позитивній її оцінці) і *глобалістика* (наука, що вивчає походження, прояви, шляхи розв'язання глобальних проблем), *бінатризм* (подвійне громадянство) і *бінартизм* (двопартійність), *виборці* (громадяни, які мають право головувати на виборах) і *виборники* (члени колегії виборників у США, які виконують роль трансляторів голосів виборців, на чому ґрунтується обрання президента США).

На практичних заняттях аналіз паронімічних рядів передбачає тлумачення термінів, їх акцентуаційну, граматичну та стилістичну характеристики, можливі випадки сполучуваності, вживання паронімів у фахових текстах тощо (матеріали словників, енциклопедій та науково-навчальної літератури, виданих у 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст.).

Мета статті. Паронімія в термінології й загальнонавжіваній лексиці має спільні риси. Звичайно виокремлюють зовнішньосистемну паронімію, коли одне найменування паронімічного ряду належить до терміносистеми, а друге є загальнонавжіваним словом або терміном іншої галузі: *люстрація* (1. заборона функціонерам високого рангу усунутої від влади партії протягом певного часу обіймати посади в держапараті, 2. періодичний опис державного майна для обліку доходів) та *ілюстрація*, *остальгія* (Дж. Бах маркує остальгію як постмодерний артефакт, що цінується через брак емоційного зв'язку зі специфічним минулим) і *ностальгія*, і внутрішньосистемну паронімію: соціальні *інститути* – соціальні *інституції*, *девіантна* поведінка – *деліквентна* поведінка, соціальний *показник* і *показчик* температури.

Системний опис лексики на заняттях передбачає виявлення відношень паронімів та омонімів з іншими словами (добір синонімів, антонімів, словотвірні зв'язки, тематичні групи): *елітаризм* (концепція поділу суспільства на еліти і маси) – *егалітаризм* (концепція створення суспільства з рівними можливостями управління і доступу до матеріальних благ, протилежність елітаризму), *біхевіоральний* – поведінковий (*біхевіоральний метод*, *медицина*, *науки* – науки, спільним для яких є вивчення поведінки людини (антропологія, соціологія, педагогіка) – *біхевіористський* – стос. до біхевіоризму (напрям у психології, для якого предмет вивчення – поведінка людини), біхевіориста (*біхевіористський напрям*, *модель соцроботи*).

Крім того, варто вказати на твірну основу, слово, від якого утворено паронім. Це сприяє кращій диференціації знань. Наприклад, *реформаторська* діяльність (від *реформатор*) і *реформаційна* громада (від *реформи*, *реформації*), *адміністративний* ресурс (від *адміністрування*) і *адміністраційний* устрій (від *адміністрація*), *геноцид* (знищення народів) і *гіноцид* (знищення жінок).

Часом для чіткішого розрізнення паронімів-прикметників, які становлять паропозицію чи паронімічний ряд, до прикметника варто подати не лише іменник, від якого утворено прикметник, а й тлумачення цього іменника, його етимологію. Наприклад, *меритократичний* – *мілітократичний*. Соціологічна енциклопедія дає таку інформацію: «Меритократія (від лат. *meritus* – гідний і грец. *Kratos* – влада) – влада гідних, принцип управління, згідно з яким керівні посади повинні

обіймати найздібніші люди, незалежно від їхнього соціального або економічного становища) і мілітократія (від лат. *militos* – військовий і грец. *kratos* – влада) – влада військових, військова диктатура [11, с. 258].

З цікавістю майбутні соціологи з'ясовують різницю між **демократією**, **тимократією** (форма правління, за якої державна влада перебуває у привілейованої меншини, що володіє високим майновим цензом, є однією з форм олігархії і **демократурою** (політичний режим, гібрид демократії і диктатури, часте явище у перехідних суспільствах Південної Америки).

Для підвищення культури наукової мови студенти використовують словники та іншу довідкову літературу, що допомагає їм розрізняти як власне українські, так і запозичені терміни-пароніми і терміни-омоніми: **європеїзація** – ”**європейськість, функціоналізм – функціональність, експертний** прогноз – **експертний** прогноз” (здійснення якого очікують).

Паронімічні ряди в УТСРС містять здебільшого спільнокореневі слова з різними афіксами та афіксоїдами. Наприклад: **адаптивний – адапційний – адаптогенний, соціальний – соцістальний**, світський **гуманізм** – моральна **гуманність, стигматичне** зображення – **стигматизоване** суспільство...

Виклад основного матеріалу дослідження. Паронімія в термінології й загальноновживаній лексиці має спільні риси. С. Булик-Верхола виокремлює зовнішньосистемну паронімію (одне найменування паронімічного ряду належить до терміносистеми, а друге є загальноновживаним словом або терміном іншої галузі): **аномалія** – мед. **анемія** (недокрів'я) – соц. **аномія** (морально-психологічний стан індивідуальної та колективної свідомості під час кризи в суспільстві, який характеризується байдужістю до політичних подій у країні) і внутрішньосистемну: політ. **депортація** (виселення людей за межі держави) і соц. **депривація** (відчуття незадоволення політикою своєї держави) [1, с. 69].

Студенти на власному мовному досвіді переконуються, що найпоширенішою є саме внутрішньосистемна паронімія, і це створює труднощі у вживанні термінів: депутатські **повноваження** – **уповноваження** з прав людини, **федеральний** бюджет – **федеративний** устрій, соціальна **статистика** – соціальна **стати́ка** (розділ соціології, який вивчає умови існування і закони функціонування суспільної системи, теорію суспільного порядку, взаємодії всіх частин суспільства, які зберігаються за всіх історичних умов), **тоталітарний** режим – **тотальний** інститут (місце проживання і праці, де значна кількість людей перебуває в однаковій ситуації, спільно веде закритий цикл життя (в'язниця, школа-інтернат, казарма, психлікарня тощо).

Наявність омонімів у мові є закономірною й зумовлена певними чинниками, зокрема, браком номінацій для нових понять. Деякі науковці (Я. Синегуб, Г. Куцак, Т. Михайлова) визнають омонімію шкідливою, бо вона призводить до збільшення неоднозначних одиниць, а це знижує ефективність мови як засобу спілкування. Інші учені (М. Муқан, С. Булик-Верхола) підкреслюють певну цінність цього явища, яку вбачають у збагаченні лексики, у створенні цікавих зіткнень слів

у мовленні. С. Булик-Верхола вважає, що поява нових омонімів унаслідок розщеплення полісемії розширює систему, збагачує її новими виражальними засобами [1, с. 70].

У термінознавстві спостерігаємо таке саме суперечливе ставлення до омонімії, як і в мовознавстві в цілому. Деякі науковці визнають за омонімією право на існування в термінології, але усе ж прагнуть до її хоча б часткового зняття чи унормування. У термінологічних словниках омоніми фіксують у край рідко ще й через те, що в них не оприявлені загальноновживані й термінологічні значення, названі співзвучними словами, а в УТСРС взагалі відсутні внутрішньосистемні омоніми.

Омонімія в УТСРС у своїх основних виявах суттєво не відрізняється від подібних явищ у лексико-семантичній системі сучасної української літературної мови, але є й свої особливості. Як відомо, основною одиницею омоніміки є не окремий омонім, а група омонімів, тому в науковій літературі слова з однаковим планом вираження, але з різним змістом аналізують у межах омонімічних груп. Омогрупа – це сукупність усіх омонімічних між собою термінів або термінів і загальноновживаних слів. Можна виокремити міжгалузеві та внутрішньогалузеві терміни-омоніми. Характерною особливістю міжгалузевих омонімів є різні дефініції у різних терміносистемах. Наприклад, слово *атитюд* у соціології і соцроботі позначає готовність суб'єкта до дії за або проти певного фактора оточення, соціальна установка індивіда, а в балетній термінології це одна з основних поз класичного танцю. Омогрупа з домінантою *агент* об'єднує слова з такими значеннями: 1. представник, довірена особа (*страховий агент*), 2. таємний співробітник органів розвідки, шпигун (*агент британської розвідки*), 3. речовина, що вводиться в систему і викликає в ній певні процеси (*алергічний агент*), 4. причина, що зумовлює певні явища у природі, суспільстві, чинник (*економічний агент*). Словник-довідник із соціальної роботи містить таку інформацію: «агент соціалізації – авторитетний дорослий, старший одноліток і взагалі будь-який носій культури, які дають тому, хто соціалізується, відповідні зразки поведінки в типових ситуаціях або створюють на нього психологічний тиск задля спрямування його розвитку в соціально бажане русло; *агент змін* – суб'єкт, який стимулює необхідні зміни в житті клієнтів соцроботи» [9, с. 10]. Слово *дієта* (гр. *diaita* – спосіб життя, побут, житло, режим харчування) викликає «харчові» асоціації. Словосполучення *парламентська дієта* вживають, коли йдеться про добове або місячне утримання, яке одержують депутати парламенту. Міжгалузеву омонімію засвідчуємо у термінах: *генофонд* у соціології та біології, *корпорація* в соціології, юриспруденції, економіці, *клас* у соціології, біології, математиці, статистиці. Внутрішньогалузеву омонімію фіксуємо поодинокими випадками: *аутсайдер* – 1. соц. індивід або група, які в силу власного вибору (цигани, хіпі), чи внаслідок суспільних чинників витіснені за межі характерних для цього суспільства соціальних інститутів і *аутсайдер* 2. у соціометрії – індивід з нульовою кількістю виборців.

Мовознавці визначають кілька мовних явищ, суміжних з омонімією: омофони, омоформи, омографи. В УТСРС омоформів та омофонів не виявлено, проте є омографи,

хоча вони й не поширені: **актОр** (виконавець ролей у театрі і кіно) і **Актор** (індивід чи колектив, який може впливати на процеси, що відбуваються у світі. Наприклад, держава є провідним соціальним *Актором* у суспільстві. Первинне джерело утворення – латинська мова, де *actor* – виконавець, звідки через французьку мову *acteur* потрапило до царини мистецтва, а тепер вже й соціології. Друга пара **гЕндер** (соціальний розподіл, який часто базується на статевих відмінностях, але не обов'язково збігається з ними) і **гендЕр** (індонезійський ударний музичний інструмент, подібний до металофона). Паронімічні іменники *адрес* – *адреса* своїми похідними утворили омографічну пару: **Адресний** (який має на увазі конкретні особи, установи (*адресна допомога*)) і **адрЕсний** (стосується адреси (*адресний стіл, бюро*)).

На думку дослідників, омонімія в термінології є негативним явищем. Вона може траплятися у тому випадку, коли є запозичення. Йдеться про міжмовну омонімію: **страта** – юрид. вища міра покарання (*засудити до страти*) і **страта** (лат. *strata*) – прошарок суспільства (*належати до різних страт*); **вітальний** (лат. *Vitae* – життя) – усе, що стосується біологічного виживання людини (*вітальні потреби*) і **вітальний** – який виражає вітання, привітальний (*вітальна листівка, жест, адрес*).

Омонімію в термінології багато науковців вважають мовною аномалією, завадою в науковій комунікації. Часто мовець опиняється в складній ситуації, коли з кількох різних значень, виражених такою мовною формою, необхідно вибирати одне для правильного розуміння повідомлення. Омонімія вносить труднощі і в звичайний процес засвоєння мови, зокрема й наукової мови, коли той, хто її вивчає, опиняється в ситуації, коли та сама мовна форма може мати абсолютно різні значення. Наприклад, соціолог Алан Джонсон подає такі тлумачення терміна **агрегат**:»1. це сума індивідуальних характеристик, життєвих досвідів, поведінок, які використовують, щоб схарактеризувати колективне явище для всього населення; середній показник і 2. зібрання людей, які мають той самий ситуативний статус у тому самому часі і місці (напр., натовп на площі, стихійний бунт) [3, с. 13].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, омонімія виникає в результаті інтралінгвальних (семантичних, фонетичних) та екстралінгвальних (запозичення) процесів. Звукова близькість українських термінів соціології і соціології у паронімії, однаковість звучання в омонімії створюють проблеми у спілкуванні, можуть призводити до двозначності у тлумаченні або перекладі. Омонімія як лексико-семантичне явище є небажаною для будь-якої терміносистеми. Припустимою вважають лише міжсистемну омонімію. Порушення лексичних норм, як і відхилення від інших норм, може стати перешкодою для фахового спілкування в певній галузі, призвести до спотворення змісту висловлювання.

Такі важливі питання мовної культури, як точність слововживання, дотримання норм, ступінь засвоєння і поширення цих слів, правильність добору термінів пов'язані зі знанням змісту, відчуттям специфіки форми слова.

Перспективу подальших розвідок убачаємо у вивченні та порівнянні паронімічних та омонімічних термінів задля встановлення чітких і єдиних критеріїв розмежування цих одиниць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куцак Г.М. Міжгалузева термінологічна омонімія. *Збірник наукових праць. Українська термінологія і сучасність*. 1998. Вип. III. С. 74–76.
2. Булик-Верхола С. З. Лексико-семантична характеристика української музичної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми української термінології*. 2010. № 675. С. 68–71.
3. Радченко О.І. Мовна норма і варіантність в українській науковій термінології. Автореферат дисертації на здобуття кандидата філологічних наук. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Х., 2000. 18 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
5. Соціологічна енциклопедія: А – Я. Уклад. В. Г. Городяненко, В. І. Астахова та ін. Київ: Академвидав, 2008. 456 с.
6. Синегуб Я.В. Формування української соціологічної термінології. Автореферат дисертації на здобуття кандидата філологічних наук. Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. К., 2018. 19 с.
7. Джонсон А. Тлумачний словник з соціології. Пер. з англ.. Яніна Воробель. Львів: Вид-во Львівського університету імені Івана Франка, 2003. 479 с.
8. Дорошенко С.М., Дорохов М.А. Лексичне нормування української термінології нафтогазової промисловості. URL: http://www.rusnauka.com/4_SND_2009/Philologia/40402.doc.htm.
9. Михайлова Т.В. Семантичні відношення в українській науково-технічній термінології. Автореферат на здобуття кандидата філологічних наук. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Х., 2002. 18 с.
10. Словник-довідник із соціальної роботи: навчальний посібник. Упор. М. М. Букач, Н. В. Клименюк, В. В. Горлачук. Миколаїв: ФОП Швець В.Д., 2015. 384 с.
11. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників. За заг. редакцією А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. Київ: УДЦССМ, 2000. 260 с.
12. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Уклад. В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко та ін. Київ: Центр духовної культури, 1998. 728 с.
13. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: навчальний словник-довідник. Уклад. В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. Київ: Каравела. Львів: Новий світ. 2000, 2002. 480 с.

REFERENCES

1. Kutsak, H. (1998). Mizhhaluzeva terminolohichna omonimiya [Inter-branch terminological homonymy]. *Zbirnyk naukovykh prats. Ukrayinska terminolohiya i suchasnist [Ukrainian terminology and modernity]*. Vyp. III. S. 74–76 [in Ukrainian].
2. Bulyk-Verkhola, S. (2010). Leksyko-semantychna kharakterystyka ukrayinskoyi muzychnoyi terminolohiyi [Lexico-semantic characteristics of Ukrainian musical terminology]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Seriya: *Problemy ukrayinskoyi terminolohiyi [Problems of Ukrainian terminology]*. № 675. S. 68–71 [in Ukrainian].

3. Radchenko, O. (2000). *Movna norma i variantnist v ukrayinskiy naukoviyy terminolohiyi* [Language norm and variation in Ukrainian scientific terminology]. *Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya kandydata filolohichnykh nauk. Kharkivskyy natsionalnyy universytet imeni V. N. Karazina. Kh., 2000. 18 s* [in Ukrainian].
4. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy (z dod. i dopov.). [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language] Uklad. i holov. red. V.T. Busel. K.; Irpin: VTF «Perun», 2007. 1736 s [in Ukrainian].
5. Sotsiolohichna entsyklopediya: A – YA. [Sociological Encyclopedia: A – Z]. Uklad. V. H. Horodyanenko, V. I. Astakhova ta in. Kyiv: Akademvydav, 2008. 456 s [in Ukrainian].
6. Synyhub, YA (2018). *Formuvannya ukrayinskoyi sotsiolohichnoyi terminolohiyi* [Formation of Ukrainian sociological terminology]. *Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya kandydata filolohichnykh nauk. Kyyivskyy natsionalnyy universytet imeni T. H. Shevchenka. Kyiv, 19 s* [in Ukrainian].
7. Dzhonson A.(2003). *Tlumachnyy slovnyk z sotsiolohiyi* [Explanatory dictionary of sociology] .Per. z anhl. Yanina Vorobel. Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu imeni Ivana Franka, 479 s [in Ukrainian].
8. Doroshenko S., Dorokhov M. (2009) *Leksychne normuvannya ukrayinskoyi terminolohiyi naftohazovoyi promyslovosti* [Lexical standardization of Ukrainian terminology of the oil and gas industry]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/4_SND_2009/Philologia/40402.doc.htm
9. Mykhaylova T. (2002). *Semantychni vidnoshennya v ukrayinskiy naukovo-tekhnichniy terminolohiyi* [Semantic relations in Ukrainian scientific and technical terminology]. *Avtoreferat na zdobuttya kandydata filolohichnykh nauk. Kharkivskyy natsionalnyy universytet imeni V. N. Karazina. Kh., 18 s* [in Ukrainian].
10. *Slovnyk-dovidnyk iz sotsialnoyi roboty: navchalnyy posibnyk* [Social Work Dictionary: A Study Guide]. Upor. M. Bukach, N. Klymenyuk, V. Horlachuk. Mykolayiv: FOP Shvets V.D., 2015. 384 s [in Ukrainian].
11. *Slovnyk-dovidnyk dlya sotsialnykh pedahohiv ta sotsialnykh pratsivnykiv* [Dictionary-reference for social educators and social workers]. Za zah.redaktsiyeyu A. Kapskoyi, I. Pinchuk, S. Tolstoukhovoyi. Kyiv: UDTSSSM, 2000. 260 s [in Ukrainian].
12. *Sotsiolohiya: korotkyy entsyklopedychnyy slovnyk* [Sociology: a brief encyclopedic dictionary]. Uklad. V. Volovych, V. Tarasenko, M. Zakharchenko ta in. Kyiv: Tsentr dukhovnoyi kultury, 1998. 728 s [in Ukrainian].
13. *Sotsiolohiya: terminy, ponyattya, personaliyi: navchalnyy slovnyk-dovidnyk* [Sociology: terms, concepts, personalities: educational dictionary-reference]. Uklad. V. Picha, YU. Picha, N. Khoma ta in. Kyiv: Karavela. Lviv: Novyy svit. 2000, 2002. 480 s. [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 12.10.2025

Прийнято: 29.10.2025

Опубліковано: 02.12.2025

